

Pál József: Békepapok

KATOLIKUS BÉKEPAPOK MAGYARORSZÁGON

Nehéz és felelősségteljes munka a katolikus egyház közelmúltjának kutatása. Nehéz, mert a kortörténet élő személyeket érint, és vegyes érzelmeket kelt. Felelősségteljes, mert közvetlenül járul hozzá, hogy akik ma élnek, megismerjék kortársaikat. A mozgalom 1950 és 1990 között sok fordulatot ment át.

Pál József történész arra vállalkozott, hogy 1987-ben a még működő Állami Egyházügyi Hivatal levéltárában megkezdett kutatásai alapján bemutassa az Országos Papi Békemozgalmat. A titkos anyagok körét egyházi levéltárakban gyűjtött anyagokkal is kiegészítette. Munkájának erénye a dokumentáció és a pontosság. Aki meg akarja ismerni e mozgalom felépítését és működését, az nyugodtan támaszkodhat e műre.

Rögtön felvetődik a kérdés, mit is jelent ez az összetett szó: „békepap”. Ha szétvágjuk e szóösszetételt, akkor a béke és a pap fogalmakat kapjuk, melyek az emberiség történetében meghatározó jelleggel bírtak. E szavaknak mindig különleges csengésük volt az emberek fülében, és a mögöttük álló fogalmak iránt mindig megkülönböztetett szeretetet és tiszteletet éreztek. Ha viszont a „békepap” szót halljuk, akkor az olvasók vagy hallgatók arcán a legkülönbözőbb reakciókat érzékelhetjük, melyek kifejezhetik az értetlenséget (mit keres e két szó együtt?), valamiféle egyházi csodabogár iránti kíváncsiságot, vagy az áruló, gerinctelen embernek kijáró megvető mosolyt, de kiválthat ez a szóösszetétel valamiféle tiszteletérzést, elismerést is, amely azt az embert illeti meg, aki – éppen egyháza érdekében – szakítani mert az évszázados beidegződésekkel, haladni mert a megváltozott kor megváltozott körülményeivel. A szerző e fogalom tisztázásához járult hozzá, vállalt feladatát sikeresen oldotta meg.

Pál József elmondja, hogy a katolikus papi békemozgalom megítélésében két irányzat létezik. Az egyik felfogás szerint: megbontotta az egyház egységét, hátba támadta az egyház érdekeit, kiszolgálta a diktatúrát stb. Mások szerint a mozgalom átmentette a nehéz időkhöz az egyházat, kiharcolta a templomrestaurálásokat, sőt építéseket stb. A mozgalom ugyan megszűnt, de a katolikus egyház jelenlegi állapotára, arculatára, magatartására ma is hatással van – vonja le végkövetkeztetését a szerző.

A könyvet, ahogy szokták mondani, nem lehet letenni. Ezért nemcsak a történelmet tanítóknak, de minden kollégának figyelmébe ajánljuk. Jó lenne, ha a kötetet beszereznék az iskolai könyvtárak is. Megrendelhető: Egyházfórum Alapítvány, 1158 Bp., Thököly út 74., Ár: 450 Ft + ÁFA

Egyházfórum, Bp., 1995. 265 p.

*

Mészáros István: Ateista nevelés iskoláinkban

A kötet szerzője a Magyar Tudományos Akadémia doktora, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem nyugdíjas tanára, számos alapvető magyar művelődéstörténeti monográfia, sok tudományos és ismeretterjesztő tanulmány szerzője, az iskola- és pedagógia-történet széles körben ismert és elismert kutatója, szaktekintélye, az „1000 éves a magyar iskola” országos kiállítás tudományos szakértője.

1950–1990 között iskoláinkban alapvető fontosságú volt a világnézeti nevelés, amely meghatározott és egyértelmű materialista-ateista világnézeti nevelést jelentett.

Köztudott, hogy 950 éven keresztül hazai iskoláinkban vallásos alapo zású nevelés folyt. Az ezeréves magyar neveléstörténetben az 1950–1990 közötti negyven év különleges, korábban soha nem tapasztalt

sajátos kritériummal jellemezhető korszak volt: ekkor jelent meg először neveléstörténetünkben az ateista nevelés gyakorlata, mégpedig mindegyik oktatási-nevelési intézményünk összes növendékére vonatkoztatva (kivéve az egyházi iskolákat). E negyven esztendő minden más hazai nevelési-oktatási vonatkozása kapcsolódott a korábbi korszakok valamelyes előzményéhez, de az ateista nevelésnek semmiféle gyökere nem volt a magyar neveléstörténetben. Teljesen újként jelentkezett itt a Kárpát-medencében. Ennek a „nóvum”-nak a feltárására vállalkozott a neves szerző. Az új, még feltáratlan – sokak által még ma is tabunak tartott – téma jól beillik az 1996-ban „Ezeresztendő a magyar iskola” jubileumi kiadási programjába is.

Az ateista nevelés megnevezését a korszak egész folyamán rapszodikusan változtatták: „dialektikus materialista világnézeti nevelés”, „tudományos világnézeti nevelés”, „kommunista világnézeti nevelés”, „szocialista világnézeti nevelés”, „marxista világnézeti nevelés” stb. Ez a nevelési ág hatalmas terjedelmű hazai szakirodalmat eredményezett e négy évtized alatt, még az 1980-as évek második felében is.

A kötet tárgya: szakszerű neveléstörténeti feldolgozás keretében elemezni a hazai oktatási-nevelési intézményekben érvényesített ateista nevelés teljes tartalmát. A szerző az erre vonatkozó szakirodalmat éppen úgy feldolgozta, mint az idevonatkozó különféle törvényeket, miniszteri rendeleteket, parthatározatok sokaságát, valamint az oktatási-nevelési intézményrendszerben – az óvodáktól, az általános és középiskolákon át, a főiskolákon, egyetemeken, a katonai kiképzésben – alkalmazott konkrét, gyakorlati ateista nevelést.

Fontos része volt tehát az ateista nevelés e negyven esztendő hazai nevelésügyének, nélküle nem írható meg hitelesen annak története. A szerző új, még egészen feltáratlan neveléstörténeti téma feldolgozására vállalkozott.

A kötetet haszonnal forgathatják a korszakkal foglalkozó szakemberek, de sokan csodálkoznak majd rá a nagyközönség olvasói is, akik abban a „bizonyos negyven évben” szülők vagy diákok voltak, s azok is, akik akkor még nem éltek, de szeretnék a múltat tisztán látni.

Eötvös József Könyvkiadó, Bp., 1996. 148 p. 793 Ft.

VIRÁGHNÉ HORVÁTH ERZSÉBET

Kőrösi Csoma Sándor Főiskola

Békéscsaba

Érzékenység és/vagy érzéketlenség?

NANSZÁKNÉ DR. CSERFALVI ILONA: PEDAGÓGIAI KISLEXIKON

LEKTOR: DR. MICHELLER MAGDOLNA

Napjaink egyre szaporodó pedagógiai irodalmában sajátos szerepet tölthet be a *Pedagógiai kislexikon* címmel megjelölt debreceni kiadvány, *Nanszákné Cserfalvi Ilona* munkája.

Szükségességének egyrészt gyakorlati, másrészt elméleti szempontjait hangsúlyozza a szerző, amikor a pedagógiai közgondolkodáshoz kínál a fejlődést követő terminológiai rendszert, értelmező „étlapot”.

Az érdeklődő olvasót elsőként a közölt bibliográfia orientáló jellege ragadja meg, amely a neveléstudományon kívül többek közt a szociológiai, a filozófiai, a pszichológiai, a szociálpszichológia és a művelődéstörténet területéről válogatott, a szerző által mérvadónak tekintett szakirodalom integratív felhasználására utal. Ez egyrészt értékválasztást is jelöl, másrészt jelzi azt is, hogy napjainkban szinte minden tudományág egyúttal interdiszciplináris feladatra is kényszerül a társadalmi folyamatok bonyolultsága és komplexitása miatt. E jelleget a szerzői szándék is kifejezi, amikor „emberi és nevelési élmények” lexikai rögzítésére, bizonyos tekintetben a szaklexikon illetékességi körein túli megközelítésekre vállalkozik. Így tehát fontos az, hogy az előbbi szándék milyen érték kategóriákban jelenik meg a lexikon nyelvi anyagában.

A szemlézés ezért az előbbieken említett értékválasztást kifejező lexikai anyag áttekintésével indul. A spontán válogatás figyelemre méltó „eredménnyel” zárul: egyrészt a pozitív értékekkel telített lexikai anyag tűnik bővebbnek a negatív jelenségcsoporttal szemben; másrészt a szem-